ΦΥΛΛΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ

Θέμα: «Απεριόριστες επιθυμίες σε έναν περιορισμένο πλανήτη: Η πρόκληση της επιβίωσης»

1ος Πανελλήνιος Μαθητικός Οικονομικός Διαγωνισμός - Γ΄ Γυμνασίου

Κεντρικό ερώτημα: Κεντρικό ερώτημα: Πώς μπορεί μια κοινωνία να ιεραρχήσει τις ανάγκες της όταν οι επιθυμίες είναι απεριόριστες, αλλά οι διαθέσιμοι πόροι είναι περιορισμένοι;

1. Το βασικό οικονομικό πρόβλημα

Οι άνθρωποι έχουν ανάγκες και επιθυμίες που είναι πολλές, μεταβάλλονται και εξελίσσονται. Αντίθετα, τα μέσα που διαθέτουν για να τις ικανοποιήσουν - χρόνος, εισόδημα, φυσικοί πόροι, εργασία, μηχανήματα και υποδομές - είναι περιορισμένα.

Αυτή η αντίθεση ανάμεσα στις απεριόριστες ανάγκες και στους περιορισμένους πόρους αποτελεί το βασικό οικονομικό πρόβλημα. Δεν είναι απλώς πρόβλημα έλλειψης χρημάτων: ακόμη και αν υπήρχαν περισσότερα χρήματα, οι παραγωγικοί πόροι του πλανήτη δεν θα ήταν απεριόριστοι.

2. Ανάγκες και επιθυμίες

Οι φυσικές ή βασικές ανάγκες συνδέονται με την επιβίωση και την ασφάλεια, όπως τροφή, νερό, ένδυση, στέγη και υγεία. Οι κοινωνικές ανάγκες και επιθυμίες συνδέονται με την επικοινωνία, την εκπαίδευση, την ψυχαγωγία, την τεχνολογία, την άνεση και τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου.

Όταν οι πόροι είναι περιορισμένοι, δεν έχουν όλες οι ανάγκες την ίδια προτεραιότητα. Γι’ αυτό τα άτομα και οι κοινωνίες χρειάζεται να τις ιεραρχούν.

3. Αγαθά και υπηρεσίες

Αγαθά είναι τα μέσα που χρησιμοποιούνται για την ικανοποίηση αναγκών. Υλικά αγαθά είναι, για παράδειγμα, τα τρόφιμα, τα ρούχα και τα βιβλία. Άυλα αγαθά ή υπηρεσίες είναι, για παράδειγμα, η εκπαίδευση, η ιατρική φροντίδα και οι μεταφορές.

Ελεύθερα αγαθά προσφέρονται από τη φύση χωρίς άμεση ανθρώπινη προσπάθεια, όπως το ηλιακό φως. Τα οικονομικά αγαθά απαιτούν χρόνο, κόπο, πρώτες ύλες, εργασία, τεχνολογία ή χρήματα και βρίσκονται σε περιορισμένες ποσότητες σε σχέση με τις ανάγκες.

4. Περιορισμένοι πόροι και παραγωγικοί συντελεστές

Οι βασικοί παραγωγικοί συντελεστές είναι η φύση, η εργασία και το κεφάλαιο. Η φύση περιλαμβάνει φυσικούς πόρους όπως νερό, έδαφος, δάση, ενέργεια, ορυκτά και πρώτες ύλες. Η εργασία είναι η σωματική και πνευματική προσπάθεια των ανθρώπων. Το κεφάλαιο περιλαμβάνει μηχανήματα, εργαλεία, εγκαταστάσεις, υποδομές και τεχνολογία που χρησιμοποιούνται στην παραγωγή.

Επειδή οι παραγωγικοί συντελεστές είναι περιορισμένοι, πρέπει να χρησιμοποιούνται αποτελεσματικά και υπεύθυνα.

5. Στενότητα

Στενότητα υπάρχει όταν οι διαθέσιμοι πόροι και τα αγαθά δεν επαρκούν για να ικανοποιήσουν πλήρως όλες τις ανάγκες. Μπορεί να αφορά χρήματα, χρόνο, φυσικούς πόρους, εργατικό δυναμικό, υποδομές ή παραγωγικά μέσα.

Η στενότητα είναι ο λόγος που πρέπει να κάνουμε επιλογές. Ένας μαθητής επιλέγει πώς θα διαθέσει τον χρόνο του, μια οικογένεια πώς θα μοιράσει το εισόδημά της και μια κοινωνία πού θα κατευθύνει τον προϋπολογισμό και τους φυσικούς πόρους της.

6. Τα τρία βασικά οικονομικά ερωτήματα

Τι θα παραχθεί και σε ποιες ποσότητες; Δηλαδή ποια αγαθά και υπηρεσίες θα δοθούν κατά προτεραιότητα.

Πώς θα παραχθεί; Δηλαδή με ποιον συνδυασμό πόρων, εργασίας και τεχνολογίας θα επιτευχθεί το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα.

Για ποιον θα παραχθεί; Δηλαδή πώς θα διανεμηθούν τα αγαθά και οι υπηρεσίες και ποιοι θα έχουν πρόσβαση σε αυτά.

7. Επιλογή και κόστος ευκαιρίας

Κάθε επιλογή συνεπάγεται μια θυσία. Κόστος ευκαιρίας είναι η αμέσως επόμενη καλύτερη εναλλακτική από την οποία παραιτούμαστε όταν επιλέγουμε κάτι άλλο.

Παράδειγμα: αν ένα σχολείο διαθέσει έναν περιορισμένο προϋπολογισμό για νέο εργαστήριο υπολογιστών αντί για ανακαίνιση της βιβλιοθήκης, το κόστος ευκαιρίας της πρώτης επιλογής είναι το όφελος που θα προέκυπτε από την ανακαίνιση της βιβλιοθήκης.

8. Η οικονομική αρχή

Η οικονομική αρχή είναι η προσπάθεια να πετύχουμε το μεγαλύτερο δυνατό αποτέλεσμα με τη μικρότερη δυνατή θυσία. Στην καθημερινή ζωή σημαίνει σωστή οργάνωση χρόνου, αποφυγή σπατάλης, συνετή διαχείριση χρημάτων και εξοικονόμηση πόρων.

9. Το οικονομικό κύκλωμα

Τα νοικοκυριά προσφέρουν στις επιχειρήσεις παραγωγικούς συντελεστές, όπως εργασία, και λαμβάνουν αμοιβές. Οι επιχειρήσεις παράγουν αγαθά και υπηρεσίες, τα οποία αγοράζουν τα νοικοκυριά με μέρος του εισοδήματός τους. Έτσι δημιουργούνται πραγματικές και χρηματικές ροές ανάμεσα σε νοικοκυριά και επιχειρήσεις.

10. Από τη στενότητα στη βιωσιμότητα

Ο πλανήτης έχει περιορισμένους φυσικούς πόρους. Η υπερκατανάλωση, η σπατάλη τροφίμων και ενέργειας, η εξάντληση πρώτων υλών και η ρύπανση δείχνουν ότι οι σημερινές οικονομικές αποφάσεις επηρεάζουν και τις μελλοντικές γενιές.

Βιώσιμη επιλογή είναι εκείνη που επιδιώκει να καλύψει σημαντικές ανάγκες του παρόντος χωρίς να μειώνει αδικαιολόγητα τις δυνατότητες των ανθρώπων του μέλλοντος.

11. Πώς μπορεί μια κοινωνία να ιεραρχήσει τις ανάγκες της;

Δεν υπάρχει μία αυτόματη απάντηση για όλες τις περιπτώσεις. Μια ορθολογική και κοινωνικά υπεύθυνη ιεράρχηση μπορεί να εξετάζει συνδυαστικά τα παρακάτω κριτήρια:

- Αναγκαιότητα και επιβίωση: προηγούνται ανάγκες όπως νερό, τροφή, υγεία, ασφάλεια και βασική στέγαση.
- Επείγον και μέγεθος του προβλήματος: προτεραιότητα σε ανάγκες που δεν μπορούν να αναβληθούν ή επηρεάζουν πολλούς ανθρώπους.

- Κοινωνικό όφελος και δικαιοσύνη: εξετάζεται ποιοι ωφελούνται και αν οι ευάλωτες ομάδες έχουν πρόσβαση στα βασικά αγαθά και τις υπηρεσίες.
- Αποτελεσματική χρήση πόρων: επιλέγεται λύση που επιτυγχάνει μεγαλύτερο όφελος με μικρότερη σπατάλη.
- Κόστος ευκαιρίας: εξετάζεται τι σημαντικό θυσιάζεται αν επιλεγεί μια λύση αντί μιας άλλης.
- Βιωσιμότητα: λαμβάνονται υπόψη οι συνέπειες για το περιβάλλον και τις μελλοντικές γενιές.

Παράδειγμα εφαρμογής: Παράδειγμα: Αν ένας δήμος έχει περιορισμένα χρήματα, μπορεί να χρειαστεί να επιλέξει ανάμεσα σε έργα ύδρευσης, σχολικές υποδομές, δρόμους και χώρους αναψυχής. Η οικονομική σκέψη δεν λέει ότι μία επιλογή είναι πάντοτε σωστή· ζητά να αναγνωρίσουμε τη στενότητα, να συγκρίνουμε οφέλη και θυσίες και να αιτιολογήσουμε την προτεραιότητα.

12. Λέξεις-κλειδιά για επανάληψη

- ανάγκες και επιθυμίες
- αγαθά και υπηρεσίες
- ελεύθερα και οικονομικά αγαθά
- φύση - εργασία - κεφάλαιο
- στενότητα
- βασικό οικονομικό πρόβλημα
- τι - πώς - για ποιον θα παραχθεί
- επιλογή
- κόστος ευκαιρίας
- οικονομική αρχή
- οικονομικό κύκλωμα
- βιωσιμότητα
- ιεράρχηση αναγκών

Βάση εκπαιδευτικού υλικού

Σχολικό βιβλίο «Οικονομικά Α΄ Λυκείου», Κεφάλαιο 1 «Το Οικονομικό Πρόβλημα», και θεματικό πλαίσιο του 1ου Πανελλήνιου Μαθητικού Οικονομικού Διαγωνισμού Γ΄ Γυμνασίου, προσαρμοσμένα παιδαγωγικά στο επίπεδο της τάξης.